

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА
ДВНЗ «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Збірник матеріалів
Х ювілейних Всеукраїнських психолого-педагогічних читань,
присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора
Федоришина Бориса Олексійовича

Київ-2020

*Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України 6 травня 2020 року
(протокол №4)*

Рецензенти:

Е.О. Помиткін – доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу психології праці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Л.О. Хомич – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Профорієнтація: стан і перспективи розвитку: збірник матеріалів Х ювілейних Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича / за ред. Н. В. Павлик. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2020. 147 с.

У збірнику матеріалів представлено праці психологів, педагогів, освітян-практиків з актуальних проблем сьогодення, зокрема: сучасної профорієнтації та нових тенденцій особистісно-професійного розвитку учнівської молоді; стратегій усвідомлення професійного покликання і способів самореалізації випускників закладів вищої освіти; розвитку психологічної готовності педагогічного персоналу до професійної діяльності в умовах Нової української школи; професійної адаптації та дезадаптації суб'єкта діяльності в кризових умовах життєдіяльності (війна, окупація, вимушене переселення, епідемічна загроза, карантин, а також інших питань, що були обговорені в процесі проведення Х ювілейних Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича.

Адресовано педагогічним працівникам, науковцям, практичним психологам, соціальним педагогам, а також студентам, батькам, волонтерам.

ЗМІСТ

ФУНКЦІЇ І РОЛІ АНДРАГОГА В УМОВАХ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ. <i>Баніт О. В.</i>	5
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У КАНАДІ: КРОСКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ. <i>Баранова Л. М.</i>	9
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ. <i>Берецька Є. І.</i>	12
ПРОФІНФОРМАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ В ІНТЕГРОВАНІХ УРОКАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ. <i>Білоус О. І.</i>	15
РОЛЬ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СПРИЯННІ ПРОФЕСІЙНІЙ АДАПТАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ. <i>Білошицький С. В., Мітягіна С. С.</i>	18
ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ. <i>Ващенко Л. І.</i>	21
ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ ЯК КОНФЛІКТНА СИТУАЦІЯ. <i>Володченко М. А.</i>	24
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ. <i>Галонська Н. О.</i>	27
ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІТ-МЕНЕДЖЕРІВ. <i>Горетько Т. В.</i>	31
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ПІДВИЩЕНИМ РІВНЕМ ТРИВОЖНОСТІ В КРИЗОВИХ УМОВАХ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ. <i>Дорофей С. В.</i>	34
ПСИХОЛОГО-УПРАВЛІНСЬКІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДИХ ПЕДАГОГІВ. <i>Дуткевич Т. В.</i>	38
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ СУБ'ЄКТОМ ВТРАТИ РОБОТИ. <i>Жиляк Н. В.</i>	42
ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ: АКТУАЛЬНІСТЬ В НАШ ЧАС ТА ПЕРСПЕКТИВИ МАЙБУТНЬОГО. <i>Засць І. В.</i>	45
ФУНКЦІЇ КОУЧА, ФАСИЛІТАТОРА І МОДЕРАТОРА ПЕДАГОГА НУШ. <i>Іванова О. В.</i>	50
ЗАСОБИ ОНЛАЙН-КОНСУЛЬТУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ КАР'ЄРНОГО РАДНИКА. <i>Ігнатович О. М.</i>	54
ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ В ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ. <i>Калюжна Т. Г.</i>	57
ЗАСТОСУВАННЯ СТРАТЕГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УМОВАХ РОБОТИ З ТЕКСТОМ. <i>Кібзуй О. П., Попович Л. А., Татаурова С. А.</i>	59
ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛІТНІХ ОСІБ ТА ЇХНЯ ПРОФЕСІЙНА ЗАЙНЯТІСТЬ. <i>Коваленко О. Г.</i>	63
ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ ЛЮДИНИ ДО ДІЇ. <i>Кочерга О. В.</i>	66

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ. <i>Кравчук Л. В., Полякова О. В.</i>	70
ДІЯЛЬНІСТЬ ШКІЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ З ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ. <i>Матвійчук О. Є.</i>	74
ВИХОВНІ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ. <i>Охріменко З. В.</i>	78
НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА – НОВІ ВИМОГИ ДО СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА. <i>Павлик Н. В.</i>	82
СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ. <i>Павлюк В. Д.</i>	88
ЦІННІСНО-ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТЬОГО ФАХІВЦЯ. <i>Панчук Н. П.</i>	92
НОВІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ВИЩОГО ПРОФЕСІЙНОГО УЧИЛИЩА №25 м. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ. <i>Пенделюк Н. П.</i>	95
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СТАРШОКЛАСНИКІВ. <i>Піддячий М. І.</i>	99
ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІВ. <i>Піддячий В. М.</i>	103
ВИКОРИСТАННЯ ЕМОЦІЙНОГО РЕСУРСУ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВИХ УЧИТЕЛЬСЬКИХ РОЛЕЙ. <i>Радзімовська О. В.</i>	105
ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ В РАННІЙ ЮНОСТІ. <i>Савицька О. В.</i>	108
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ. <i>Столяренко О. Б.</i>	111
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ФОРМ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ. <i>Сиско Н. М.</i>	115
АДАПТИВНИЙ STEM-ПРОСТІР У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОВИЗНАЧЕННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ. <i>Суховерхова О. П.</i>	118
РЕАДАПТАЦІЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ДО УМОВ ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ. <i>Федорчук В. М.</i>	120
КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ. <i>Федорчук В. В.</i>	123
КАР'ЄРНИЙ РАДНИК В ШКОЛІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. <i>Шевенко А. М.</i>	127
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЦІННОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ І АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ. <i>Шкіренко О. В., Ясинська В. Д.</i>	130
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ. <i>Штенура А. П.</i>	134
ПОШУК ЕФЕКТИВНИХ МОДЕЛЕЙ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КРИЗОВИХ УМОВАХ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ. <i>Щербина В. М.</i>	137
АВТОРИ ЗБІРНИКА МАТЕРІАЛІВ	142

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Кравчук Л. В., Полякова О. В.

В умовах реформування початкової освіти, коли до школи висувуються нові вимоги з боку держави, суспільства, батьків, особливої актуальності набуває питання розвитку у педагогів готовності до роботи у новій українській школі.

Готовність – це певного роду установка на поведінку, зосередження зусиль на виконання завдання, діяльності, в тому числі і професійної. Готовність до певного виду діяльності передбачає певні мотиви і здібності. Психологічними передумовами виникнення готовності до виконання конкретної діяльності є її розуміння, позитивна мотивація, усвідомлення відповідальності та обов'язку, упевненість у своїх силах, цікавість, бажання самореалізації та досягнення успіху.

Готовність особистості до професійної діяльності включає такі компоненти: а) мотиваційний (ставлення до професії, інтерес до неї); б) орієнтаційний (уявлення про особливості і зміст професійної діяльності, про її вимоги до особистості працівника); в) операційний (володіння способами і прийомами професійної діяльності, необхідними знаннями, вміннями та навичками); г) вольовий (самоконтроль, саморегуляція, вміння керувати собою в процесі виконання професійних обов'язків); д) оціночний (самооцінка своєї професійної підготовки і її відповідності вимогам діяльності) [7, с. 64].

Оскільки, як зазначають дослідники (Богдан Л. М., Мельничук О. Б.), існує зв'язок між психологічною складовою особистості та її успішністю у професійній діяльності, питання розвитку готовності педагогів до роботи в умовах реформування початкової освіти є актуальним і важливим [2; 4].

За умови стабільності у світі педагогу, як хорошому фахівцю своєї справи, достатньо було гарно знати предмет, володіти методикою його викладання і давати знання своїм учням. Саме цей факт визначав школу, як одну з найменш реформованих сфер в Україні. Навіть зараз, в час проведення освітньої реформи, частина педагогів орієнтована на передачу якомога більшої кількості знань учням – *hard skills*. Такий підхід вступає у протиріччя з вимогами сучасного світу у необхідності «м'яких» навичок – *soft skills*. Реалії сучасного життя вимагають подолання репродуктивного стилю навчання і переходу до нової освітньої парадигми, яка забезпечуватиме пізнавальну активність і самостійність мислення учнів – це є стратегічний напрямок модернізації освіти [8, с. 22]. Відповідно, щоб педагогу в цих реаліях життя бути успішним і конкурентоздатним, необхідно

володіти такими якостями як гнучкість, мобільність, винахідливість. Одним із дев'яти ключових компонентів формули Нової української школи є умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно [3].

У нашій розвідці спробуємо окреслити деякі психологічні чинники, що впливають на розвиток у педагогів готовності до професійної діяльності в умовах нової української школи. Одним із таких чинників є високий ступінь усвідомленості важливості процесів реформування освіти, своєї не менш важливої ролі у цих процесах, власної місії як людини і як фахівця. Усвідомити необхідність – значить усвідомити проблему, усвідомити суперечність, що знаходиться в основі проблеми, переконатися в необхідності її розв'язання, шукати такий спосіб зміни обставин який розв'яже дану суперечність. А це означає по-новому побачити майбутнє, сформулювати мету своїх дій [8, с. 54].

Ще один чинник готовності – це самостійність, тобто вміння людини ставити нові завдання й розв'язувати їх, не користуючись допомогою інших людей. «Самостійність – це риса особистості, що проявляється в умінні здобувати нові знання, оволодівати новими методами пізнавальної та практичної діяльності, а також використовувати їх для розв'язування на підставі вольових зусиль будь-яких життєвих проблем» [8, с. 55]. Якщо ми говоримо про самостійність педагога, то без свободи тут ніяк не обійтись. Внутрішня свобода виявляється у вільному обґрунтованому виборі та відповідальності за нього; свідомому прийнятті на себе обов'язку перед вищими цінностями; свідомому виборі способів реалізації своїх творчих потенційних можливостей [5]. У контексті Нової української школи самостійність педагога передбачає свободу, для якої характерна відсутність перешкод для його дій. Педагогу надається можливість готувати авторські навчальні програми, самостійно обирати підручники, методи, стратегії, способи і засоби навчання, активно виражати власну фахову думку. Разом з тим, така самостійність-свобода накладає на педагога й велику відповідальність. Виступаючи у ролі соціально-психологічної риси особистості, відповідальність виражає її внутрішній стан та рівень розвитку свідомості. У нашому дослідженні цікавою для нас є відповідальність не тільки як усвідомлення важливості і необхідності доручень, обов'язків, сумлінне їх виконання, а й прагнення вийти за рамки формального обов'язку, здатність приймати самостійні рішення у виборі дій, вчинків, передбачати їх наслідки, коригувати свою діяльність. На жаль, брати на себе таку відповідальність в силу різних причин педагоги не завжди готові. К. А. Абульханова-Славська стверджує, що «критерієм повноти прийняття особистістю відповідальності може слугувати узгодження необхідності з бажаннями і потребами особистості, а тому й з ініціативою у здійсненні справи»

[1, с. 113]. Виявляючи ініціативу, людина виступає у ролі суб'єкта відповідальності. Гармонійне сполучення ініціативи з відповідальністю дає можливість особистості протиставити власну впевненість схваленню-несхваленню оточуючих. Якщо ж зв'язок ініціативи і відповідальності носить негармонійний чи суперечливий характер, то це призводить до невпевненості, що проявляється в нездатності протиставити свої критерії успіху оцінкам оточення. Для відповідальної людини властива впевненість у своїх силах, уміння співвідносити їх з тими завданнями, які потрібно вирішувати. І якщо ми дійсно хочемо, щоб наша українська школа стала новою, над цим питанням потрібно працювати.

У стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» включено таку трудову функцію як «Рефлексія та професійний саморозвиток», яка включає низку трудових дій та операцій: усвідомлення своєї ролі як педагога початкової освіти, системи цінностей, мети та завдань професійної діяльності вчителя; аналіз власної професійної діяльності щодо реалізації поставлених цілей та завдань; визначення сильних і слабких сторін власної педагогічної діяльності; самооцінювання результатів педагогічних впливів із забезпечення якості діяльності з навчання, розвитку й виховання учнів початкової школи; усвідомлення потреби в саморозвитку з метою набуття додаткових професійних компетентностей; планування заходів щодо досягнення власних цілей щодо професійного розвитку [6]. Як бачимо, педагоги нової української школи мають володіти уміннями самопостереження, самоосмислення своєї практичної діяльності, у процесі чого відбувається пошук відповідей на низку запитань: «Що я роблю? Як? Чому? Для чого? Що це дасть мені і моїм учням? Що потрібно змінити в моїй професійній діяльності?» Як бачимо, відбувається самоконтроль дій, а це є шлях до самоорганізації, самоудосконалення, самозмін. Для прикладу: педагоги часто нарікають на нестачу часу на уроці в результаті чого не встигають виконати з учнями якесь цікаве завдання. Вихід із такої ситуації може бути таким: педагог, що готується до уроків і добирає вправи, завдання, які хоче запропонувати своїм учням, візьме собі за звичку ставити запитання на кшталт: «Яка мета цього завдання?», «Чи є воно доречним саме на цьому уроці?», «Чи сприятиме кращому розумінню, засвоєнню учнями матеріалу на даному уроці?», неодмінно покращить якість уроку, за рахунок ефективного, цілеспрямованого використання часу на ньому. А це, в свою чергу, і є одним із кроків до самоудосконалення, як фахівця.

Висновок. Отже, сучасний педагог має швидко реагувати на освітні зміни, вміти відстоювати власну думку, перспективно бачити переваги та недоліки власної професійної діяльності, уміти передбачати ризики, професійно виконувати

свої обов'язки та приймати конструктивні рішення тощо. Оскільки питання готовності педагогів до роботи в умовах нової української школи на сьогодні залишається актуальним і не вивченим до кінця, воно знайде своє місце у подальших наших дослідженнях.

Література

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская К. А. – М.: Мысль, 1991. – 196 с.
2. Богдан Л. М. Психологічна готовність як складова професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери / Л. М. Богдан // Актуальні проблеми психології. – Том XI. Випуск 14. – С. 5 – 13.
3. Концепція Нової української школи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Мельничук О. Б. Формування професійної культури майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах вузівської підготовки / О. Б. Мельничук // Актуальні питання психологічного забезпечення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (Київ, 25 травня 2012 р.) – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – С. 143 – 145.
5. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : навч. посіб. для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : ТОВ «Філстудія», 2006. – 320 с.
6. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». URL : https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-137/standart_uchytelya_pochatkovoyi_shkoly.pdf
7. Психологічний словник / Авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова / За ред. Н. А. Побірченко. – Київ: Наук. світ, 2007. – 274 с.
8. Терно С. О. Критичне мислення як інструмент проведення правоосвітніх заходів у загальноосвітніх навчальних закладах / С. О. Терно: Рідер для вчителів – учасників тренінгу. – К.: Координатор проектів ОБСЄ в Україні, 2016. – 78 с.